

Горбенко Ю. Л., Консцієнтальна зброя: механізми та засоби протидії. / Ю.Л. Горбенко, Горбенко А. Ю., Горбенко О. // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Інформаційний вимір гібридної війни: досвід України”/ М-во оборони України, НУОУ, [та ін.]. – Київ: 2017. – С.28-32.

Консцієнтальна зброя: механізми та засоби протидії

Горбенко Юрій Леонідович,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Поняття “гібридна війна” почало своє широке використання під час Російської агресії проти України. Сутність цього широко представлена у сучасному Українському науковому середовищі. Це поняття широко використовується у сучасній науковій літературі, зокрема таким авторами як К. Кононенко, Л. Смола, А. Баровська, Г.Почепцов, М.Варій та інші. У роботі Є.М. Магди “Гібридна війна: Сутність та структура феномену” подається таке визначення: “гібридну війну можна у найзагальніших рисах визначити як сукупність заздалегідь підготовлених і оперативно реалізованих дій військового, дипломатичного, економічного, інформаційного характеру, спрямованих на досягнення стратегічних цілей. До складових гібридної війни відносяться традиційні та нестандартні загрози, тероризм, підривні дії, коли використовуються новітні чи нешаблонні технології для протидії перевазі супротивника у військовій силі” [6, с.138].

В умовах інформаційного суспільства вирішення задач війни напряму залежить від можливостей швидкої обробки інформації та використанні її у військові цілях. Крім того, широкі можливості засобів масової комунікації по миттєвій доставці будь якої інформації у будь яку частину світу роблять саму інформацію зброєю.

Спеціально вироблена інформація у відповідності до задуму агресії спрямована на руйнування духовних засад народу, її ідеологію, історію, культуру, національну самосвідомість з метою підкорення волі загарбника.

Такий вид інформаційно-психологічної складової гібридної війни аналітики назвали консцієнтальною війною (від латинського слова *conscientia* – свідомість або совість) [4].

У буквальному смислі цього слова - це війна, спрямована на руйнування свідомості та совісті народу що піддається агресії.

В індустріальному суспільстві відбувалась недооцінка впливу слова і мови на можливості керування людиною, але і тоді принциповим було

положення про те, що перемога чи поразка – це, в першу чергу, висновок розуму, а не стан військ чи економіки. Б. Поршнев у своїх фундаментальних працях розкрив закономірності розвитку мови у історичному процесі та показав механізми підкорення людської свідомості. До основних засобів підкорення (контрконтрсугестії за Б.Поршневим) належать: віра або довіра; навіювання; повторення; переконання. При цьому він прогнозував, що у майбутньому основним засобом підкорення буде переконання [7].

Як формується переконання як засіб підкорення у сучасному інформаційному суспільстві? Першим етапом є розмивання поняття совість, а на другому - формування міфологічного “образу світу”.

Якщо особистість приймає за основу для діяльності потрібний "образ світу", нав'язаний противником, вона вже не здатна вийти за рамки простору цього образу і формує свою "картину світу", яка і визначає межі конкретного мислення і діяльності.

Механізмами формування такого "структурованого світу" може бути системний вплив на такі компоненти як:

- руйнування релігійних уявлень і переконань;
- руйнування мови;
- створення соціальних міфів;
- нав'язування стереотипів поведінки;
- формування соціальних установок;
- руйнування історичних архетипів;
- руйнування політичних, культурних традицій.

Найважливішим засобом руйнування совісті є засоби масової комунікації, які, по суті, стають заміником “внутрішніх наказів суспільства” що передаються як заохочення чи покарання батьків у дитинстві. У подальшому ті ж самі засоби масової комунікації сіють недовіру до керівництва та засобів комунікації, потім багаторазово повторюють необхідну інформацію, навіюють “яскраві образи”, у кінцевому результаті формують потрібний "образ світу". Якщо двадцять відсотків суспільства сприймає цю інформацію з потрібними ідеями, то ідеї, що поширюються, починають існувати у суспільстві самостійно; якщо ж більше ніж п'ятдесят відсотків суспільства цю інформацію засвоює - суспільна свідомість починає народжувати лідерів, які втілюють ці ідеї у життя.

Війна на знищення свідомості та совісті ведеться не гребуючи ніякими засобами всупереч будь яким загальнолюдським цінностям. Тому виправданими є будь яка брехня, міфи, перекручення, підкуп, обстріли та знищення своїх же, недотримання будь яких домовленостей і тому подібне.

В. Карякин, підсумовуючи наслідки застосування консієнтальної зброї, зауважує, що “відбувається: — зниження загального рівня

свідомості людей, що живуть на певній території; — руйнування у них стійкої системи світоглядних цінностей і заміщення їх різними ціннісними симулякрами; як наслідок — знищення родової і культурної пам'яті людей, психотизація і невротизація суспільства, що виникає через це і призводить до появи маніакально-буйних і водночас повністю керованих "шизоїдів"; — руйнування традиційних механізмів самоідентифікації і заміщення їх механізмами ідентифікації нового типу через створення різного роду "груп участі"; — впровадження в суспільство спеціально сконструйованої матриці цінностей, норм поведінки і реакцій як єдино можливої моделі життєдіяльності населення; — знищення здатності ставити глобальні і стратегічні цілі — руйнування суб'єктності цілих етносів і народів; — здійснення цивілізаційної перевербовки етносів і народів [3, с.11].

О.Сенченко з приводу механізмів дії консцієнтальної зброї пише, що вона "вражає усіх, хто не має системи сталих цінностей, властивих певній цивілізації, моральності й моральних принципів, але головними її жертвами стає саме молодь, без життєвого досвіду.

Основа цієї зброї становлять інформаційні бомби, що надходять до супротивника через ЗМІ, телебачення і особливо Інтернет, який набув широкого поширення серед підлітків. І головною небезпекою є нові інформаційні технології, оскільки контролювати поширення інформації в мережі, особливо в соціальних мережах, до яких залучена майже вся молодь, практично неможливо"[8, с.3].

Сучасний демократичний світ не готовий до таких викликів і тому не здатний адекватно реагувати на інформаційні атаки, підготовлені у масштабах всього світу. Постає питання: які існують засоби протидії таким атакам?

Чи необхідно спростовувати всю брехню, всі міфи та всі ідеологічні концепції сторони що їх використовує.

По суті, боротися з вірусом шляхом його модифікації - це створювати та поширювати нові віруси.

Якщо керівництво української або будь якої європейської держави поставить за мету спростовувати все, що бреше Росія, то вони не зможуть генерувати будь які свої ідеї, більше того, саме спростовування міфів ще швидше їх розповсюджує та легітимізує, використовуючи інструменти демократичного суспільства для поширення брехні.

Д. Золотухін з цього приводу зазначає, що неможливо виграти цю війну "симетричними методами", тобто – "Росія вклала \$1 млрд. у британський Russia Today, а давайте ми теж створимо кілька телеканалів"[1, с.15]

Це буде схоже на гонку озброєнь, яка виснажила колишній Радянський союз, але як озброєння буде використовуватись мас-медіа.

У перші роки війни громадські організації «Інформаційний Спротив», Stop Fake, InformNapalm та інші змогли заповнити вакуум що

утворився в інформаційному просторі України. Але, вивчаючи їх діяльність, необхідно зазначити, що самі назви кажуть про напрямки їх роботи “інформаційний спротив”, “стоп фейк” показує їх спрямованість на контр гру, а не на власну гру. У таких умовах нам не здолати формування "структурованого світу", який нав'язується ззовні.

Необхідно перейти до вироблення власної стратегії побудови громадянського суспільства фундаментом якої повинна стати правда, якою б вона не була. Правда про історію нації, правда про походження мов, правда про події на фронті, правда про героїв фронту і волонтерів, правда про стан суспільства і економіки, правда про сучасні виклики і можливості їх подолання. Але правда завжди дорого коштує, це знають організатори «Інформаційного Спротиву», Stop Fake, InformNapalm, але крім правди боротися з брехнею нічим.

В даних умовах державні структури повинні законодавчо закріпити можливість громадських структур користуватися суспільним мовленням та забезпечити квоти на інформаційні програми, спрямовані на формування позитивного іміджу держави та збройних сил, поширення правдивих історичних фактів, повагу до національних символів і традицій та мобілізацію на протистояння зовнішній агресії.

Сьогоднішні власники українських мас-медіа створюють декілька інформаційних просторів: на одних йде війна, на інших - розважальні шоу та битви екстрасенсів та інше. Таке положення створює умови, в яких втрачається можливість сформуванню необхідні для генерування лідерів п'ятдесят відсотків суспільства. Чи може це робиться свідомо, щоб не помінялись еліти? Тоді у стані війни їх необхідно притягати до відповідальності.

Отже, наповнення смислами забезпечується здебільше тими, хто контролює ці засоби. В українських реаліях це не більше десяти олігархічних кланів. Чи відповідають цінності та смисли цих кланів смислам українського громадянського суспільства? Чи може більшість населення, яке знаходиться за межею бідності, мати вплив на мас-медіа – ні.

Сама війна, розв'язана Росією проти України не змогла би реалізуватися при повазі народу України до своєї історії, державності, традицій та заможному середньому класі який би цінував свій добробут та землю. Хто із достатку кричав би: “Путін прийди”? Відсутність власної стратегічної державної політики, відірваність державних структур від потреб громадянського суспільства, відсутність механізмів та організацій, які вибудовували б взаємовідносини суспільства, державних органів та комерційних структур для об'єктивного осмислення соціальних, політичних або економічних процесів - це і є протидія конспіративній зброї, тобто, формування єдиної, без перекручень та міфів, системи

соціальної комунікації, яка відповідає потребам і цінностям людей яких вона об'єднує.

У сьогоднішніх реаліях цим займаються волонтерські організації, які об'єднують комерційні організації, суспільство і державні структури. Фактично вирішуючи завдання державних органів, тому логічно було б віддати їм контролюючі функції з правом висловлювати вотум недовіри органам влади, що не справляються з основними функціями які на них покладені. Вкрай важко перемогти коли в стані війни перебуває лише Генштаб та активні групи волонтерів.

Як це не дивно, але для перемоги необхідно побудувати стратегічну модель розвитку майбутнього України, показати талановитій молоді перспективи розвитку та забезпечити їх відповідними фінансовими можливостями (грандами, програмами і т.п.), заохочувати переносити в Україну виробництво високотехнологічної продукції, в кінці кінців провести реальну децентралізацію з забезпеченням прозорості управління та звітності для всіх щаблів влади.

Якщо Україна стане вітриною для якості життя пересічного громадянина і росіяни, і німці та французи захочуть переїхати на постійне місце проживання до нас, ніякої пропаганди та боротьби з фейками не буде потрібно, і саме головне - це буде правдою.

Нам необхідно перестати постійно відповідати на виклики, а будувати власну історію та економіку, незалежну від феодальних держав типу Росія.

Список використаних джерел

1. Золотухін Д. Матеріали Міжнародного круглого столу "Гібридна війна" Росії – виклик і загроза для Європи". Російська "гібридна" агресія: цілі і наслідки, засоби протистояння" - С.15 режим доступу: <http://razumkov.org.ua/novyny-tsentru/anons-mizhnarodnyi-kruhlyi-stil-hibrydna-viina-rosii-vyklyk-i-zahroza-dlia-yevrovy>
2. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії : аналіт. доп. / за заг. ред. А. Баровської – К. : НІСД, 2016. – 109 с.
3. Карякин В. Трансформація западного миротворчества: от поддержания мира до гуманитарных интервенций / В. Карякин // Стратегическая стабильность. — № 3 (60). — 2012. — С. 2—12.
4. Кологдій А. "Концептуалізація брехні і безсилля правди (можливі шляхи протидії методам «консцієнтальної війни»)» Київський офіс Інституту Кеннана агора. Вип. 15 режим доступу: <http://kennankyiv.org/%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA-15/>
5. Магда Є. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір / Є. Магда // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 5. – С.138–142.

6. Магда Є. М. Гібридна війна: Сутність та структура феномену/ Є. Магда //Міжнародні відносини Серія" Політичні науки". – 2015. – №. 4. – С.138
7. Поршнев Б.Ф. О начале человеческой истории / Б.Ф.Поршнев //. – М., Мысль, 1974. – 552 с.
8. Сенченко О. Структури, засоби і моделі застосування концієнтальної зброї в системі соціальних комунікацій / Оксана Сенченко //Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 7 – С.1-7.